

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

Є.В. Пузирьов

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

***Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять
та самостійної роботи***

*для здобувачів другого (магістерський) рівня
вищої освіти зі спеціальності С4 Психологія*

Київ – 2026 рік

РОЗРОБНИК: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,
філософії та суспільних наук Євген ПУЗИРЬОВ

Рецензент: професор, доктор психологічних наук, професор кафедри
психології, філософії та суспільних наук Ольга ДРОБОТ

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та
суспільних наук Протокол № 1 від 26.08.2026

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-
наукового гуманітарного інституту

Протокол № 1 від 27.08.2026

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення дисципліни сприяє поглибленому усвідомленню важливих аспектів взаємодії між психологічними та педагогічними процесами, розширює знання в галузі педагогіки для більш ефективної взаємодії в освітньому середовищі. Основними перевагами дисципліни є практична спрямованість та формування у студентів систематизованих психолого-педагогічних уявлень, теоретичних знань і практичних умінь здійснювати психологічний супровід навчальної діяльності. Значна увага приділяється психологічним аспектам навчання, виховання та розвитку особистості, враховуючи індивідуальні потреби та відмінності.

Вивчення даного предмету дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з основними сучасними положеннями психології та педагогіки вищої школи, визначити основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу в вищому навчальному закладі, опанувати принципами та методами навчання та виховання студентів.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи»: розкрити систему вищої освіти в Україні та основи організації освітнього процесу у закладах вищої освіти; закономірності функціонування психіки студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності та специфіку науково-педагогічної діяльності викладача, сприяти на цій основі формуванню загальної педагогічної культури та компетентності студентів, їх готовності до майбутнього кваліфікованого професійно-педагогічного спілкування.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

- інтеграція та систематизація набутих у процесі професійного навчання знань про психолого-педагогічні передумови підвищення якості вищої освіти;
- опанування знань про психологічні особливості студентського періоду життя людини й усвідомлення закономірностей професійного становлення і особистісного зростання майбутніх фахівців;
- розуміння особливостей системи вищої освіти в Україні та загальних основ організації освітнього процесу в закладах вищої освіти;
- формування професійного мислення студентів, набуття ними досвіду творчого використання педагогічних знань для вирішення конкретних завдань навчально-професійної та майбутньої науково-педагогічної діяльності;
- сприяння професійному самовизначенню та набуттю магістрантами професійно-педагогічної ідентичності через усвідомлення психолого-педагогічних особливостей науково-педагогічної діяльності та передумов її опанування.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Лекція 1. Предмет і завдання педагогіки та психології вищої школи.

Семінарське заняття 1. Предмет та завдання педагогіки та психології вищої школи.

Самостійна робота 1. Основні категорії та завдання ППВШ.

Тема 2. Лекція 2. Основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу в ВНЗ.

Семінарське заняття 2. Основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу в ВНЗ.

Самостійна робота 2 Діалектичний характер процесу виховання, навчання, освіти та розвитку студентів ВНЗ.

Тема 3 .Лекція 3. Психолого- педагогічна характеристика процесу навчання у вищій школі

Семінарське заняття 3. Психолого- педагогічна характеристика процесу навчання у вищій школі

Самостійна робота 3. Особливості реалізації дидактичних принципів у ВНЗ.

Тема 4. Лекція 4. Методична система навчання у ВНЗ

Семінарське заняття 4. Методична система навчання у ВНЗ

Самостійна робота 4. Творчий підхід до використання методів навчальної роботи у ВНЗ.

Тема 5. Лекція 5. Психолого-педагогічна характеристика процесу виховання у ВНЗ

Семінарське заняття 5. Психолого-педагогічна характеристика процесу виховання у ВНЗ

Самостійна робота 5. Зміст виховання, основні напрями виховання студентської молоді.

Тема 6. Лекція 6. Психолого-педагогічна культура викладача ВНЗ.

Семінарське заняття 6. Психолого-педагогічна культура викладача ВНЗ.

Самостійна робота 6. Структура психолого-педагогічної майстерності викладача.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1. Предмет і завдання педагогіки та психології вищої школи.

Семінарське заняття 1. Предмет і завдання педагогіки та психології вищої школи.

Мета: вивчити специфіку сфери застосування знань з педагогіки та психології вищої школи у контексті взаємодії викладача зі здобувачами освіти та набуття

навичок студентами соціокультурного досвіду в освітньому процесі.

Методичні вказівки: при виконанні завдання здобувачам необхідно звернути увагу на те, що в результаті педагогічної діяльності у здобувачів мають сформуватися не лише знання, а й проходити формування особистості, яка в процесі навчально-виховного процесу повинна мати змогу до самоактуалізації; педагогіка та психологія вищої школи займається не лише дослідженням психолого-педагогічних механізмів та закономірностей освітніх процесів, але й прагне інтегрувати їх у сучасну освітню практику.

Опрацювати тему за підручниками і першоджерелами, укласти термінологічний словник, опорно-логічну схему.

Підготовка презентації доповіді на семінарське заняття.

I. Обговорення теоретичних питань

1. Педагогіка та психологія вищої школи в системі психолого-педагогічних наук та в професійній підготовці магістрів.

2. Особливості ППВШ як науки, її об'єкт та предмет.

3. Характеристика педагогічного процесу та його специфіка у ВНЗ.

II. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

1. Яка роль психолого-педагогічної науки і практики у розв'язанні проблем і реформуванні вищої освіти?

2. Якій зв'язок між закономірностями та протиріччями педагогічного процесу у ВНЗ ?

Завдання 1:

В навчальних посібниках по різному тлумачиться сутність процесу навчання. Одні автори вважають що «навчання визначає спільну діяльність педагога та студентів, коли перші передають знання, вміння і навички, керують процесом їх засвоєння (викладання), а другі засвоюють ці знання, вміння та навички (учіння). Викладання і учіння – дві взаємопов'язані і взаємообумовлені сторони навчання.

Інші вважають, що навчання являє собою сукупність послідовних дій педагога та керованих ним студентів, спрямованих на свідоме і міцне засвоєння системи знань, умінь та навичок, внаслідок чого відбувається розвиток пізнавальних сил, оволодіння елементами культури розумової та фізичної праці, формування основ світогляду та поведінки студентів.

Треті стверджують, що навчання – це активна пізнавальна діяльність, в якій студенти під керівництвом викладача оволодівають знаннями, вміннями, навичками, розвивають свої пізнавальні сили і можливості, формують світогляд.

Порівняйте ці визначення. Яке з них найбільш повно відображає суттєві ознаки процесу навчання? Обґрунтуйте свою думку?

Завдання 2:

У психолого-педагогічній літературі існують різні погляди на визначення процесу розвитку:

1) розвиток – це природні задатки людини, які у процесі життя людини виявляються і визначають можливості і якості її особистості;

2) розвиток – це якісні зміни властивостей і психічних процесів людини, що ведуть з одного боку до вдосконалення процесу відображення нею

навколишньої дійсності, а з другого – до ускладнення і активізації її діяльності;

3) розвиток – це процес прогресивних послідовних змін, що характеризуються переходом від нижчих до вищих форм та рівнів всієї життєдіяльності людини.

Порівняйте ці твердження. Яке з вище наведених визначень Ви вважаєте найбільш науково обґрунтованим? Доведіть свою точку зору.

Завдання 3:

Один з авторів, піднімаючи питання про виховання естетичних смаків молоді, скаржиться на те, що добра половина молоді, що має музичну освіту, не любить класичну музику. Музична освіта, на його думку, не завжди прищеплює любов до музики. Музичною грамотою можна оволодіти, але в той же час можна залишитися емоційно “глухим”. Причину такого положення він вбачає в тому, що на практиці відбулося змішування двох понять: освіта і виховання.

Як Ви вважаєте, чи правий автор, розрізняючи поняття освіти і виховання? У чому специфіка кожного з них?

Самостійна робота 1. Основні категорії та завдання ППВШ (самостійне опрацювання питання)

Питання відпрацювати самостійно та пред’явити викладачу для перевірки в Гугл- класі

1. Визначити роль педагогіки та психології вищої школи в системі психолого-педагогічних наук та в професійній підготовці студентів.
2. Яка роль психолого-педагогічної науки і практики у розв’язанні проблем і реформуванні вищої освіти?
3. Які основні теоретичні та практичні завдання педагогіка та психології вищої школи?

Самостійне опрацювання питання передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Це дозволить опанувати навичками роботи з текстами, застосування методів наукового пізнання. Для конспектування доцільно крім навчальних посібників, підібрати додаткові статті, але не просто з будь-якого сайту з Інтернету, а з надійних джерел, якими можуть бути фахові журнали, монографії тощо.

Алгоритм підготовки

- 1) Прочитайте навчальний посібник, у якому розкривається зміст питання. Порівняйте, як це питання висвітлюється у іншому джерелі.
- 2) Правильно оформіть бібліографію джерела (автор, назва, вихідні дані).
- 3) Складіть план (простий або складний).
- 4) Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у джерелі.
- 5) Представте прочитаний текст у вигляді конспекту
- 6) Для самоперевірки спробуйте сформулювати основні положення

Для успішного представлення теми в усній формі у вигляді доповіді на занятті необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- Підготовку доповіді необхідно починати заздалегідь: вивчити літературу з теми, скласти план, продумати структуру та підібрати приклади.
- Структура повинна мати такі елементи: вступ, основна частина та висновки. У вступі необхідно обґрунтувати обрану тему доповіді, вказати актуальність проблеми та значення, зазначити мету доповіді, викласти історію питання. В основній частині важливим є подання характеристики висвітленої проблеми та надати детальний і послідовний аналіз. Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Загальноприйнятим є повторення основної думки задля акцентування обраної теми, а у кінці підсумувати найбільш важливі положення.
- Час виступу обмежений до 7 хвилин.

ТЕМА 2. Основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу в ВНЗ.

Семінарське заняття 2. Основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу в ВНЗ.

І. Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

1. Яким чином в педагогічному процесі проявляються найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та мислення? Наведіть приклади.
2. Надати характеристику основних закономірностей та протиріччя педагогічного процесу у ВНЗ.
3. Якій зв'язок між закономірностями та протиріччями педагогічного процесу у ВНЗ?
4. Визначити методи дослідження в педагогіці та психології вищої школи.
 - Що таке лонгітюдний метод дослідження?
 - Охарактеризуйте порівняльний метод дослідження.
 - Дайте визначення комплексному методу.
 - Які ви знаєте емпіричні методи дослідження? Охарактеризуйте коротко кожен з них?

Самостійна робота 2. Діалектичний характер процесу виховання, навчання, освіти та розвитку студентів ВНЗ + (самостійне опрацювання питання)

Завдання: підготувати презентацію з теми.

Презентація являє собою форму представлення матеріалу у вигляді наочних інформативних слайдів, які об'єднані тематикою та загальними принципами оформлення. Перевагою застосування презентацій є те, що поєднання різноманітних способів представлення інформації (текст, графічні елементи, таблиці, схеми тощо) значно підвищує повноту її сприйняття, а також дозволяє засвоїти матеріал за допомогою асоціацій.

Для успішного представлення теми в усній формі за допомогою презентації на занятті необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- Підготовку презентації необхідно починати заздалегідь: вивчити літературу з теми, скласти план, продумати структуру.
- Структура повинна мати такі елементи: титульний слайд,

вступ, основна частина, висновки та список використаних джерел. На титульному слайді необхідно вказати назву закладу вищої освіти, факультету, тему презентації, прізвище та ініціали здобувача, курс, групу. У вступі необхідно обґрунтувати обрану тему, вказати актуальність проблеми та значення, зазначити мету доповіді, викласти сутність питання. В основній частині важливим є виклад змісту в єдності тексту, ілюстрацій та інших засобів графічної візуалізації інформації. Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Загальноприйнятим є повторення основної думки задля акцентування обраної теми, а у кінці підсумувати найбільш важливі положення.

Необхідним є вказати джерела цитування як тексту, так і ілюстрацій.

- Кількість слайдів 15– 20.
- Час виступу обмежений до 7 хвилин.
- Обов'язково повинно бути єдине стильове оформлення презентації.
- Не рекомендується використовувати більш як два шрифти різного написання та застосовувати різні типи написання тексту (і курсивом, і підкресленнями, і жирним шрифтом).
- На одному слайді може бути розміщений мінімальний закінчений обсяг інформації.
- На слайдах у текстових блоках необхідно розміщувати виключно текст, що вимагає точного відтворення (терміни, цитати, роз'яснювальні підписи до графічних елементів).

На одному слайді рекомендовано поєднувати різнотипну інформацію (текст, ілюстрація, схема тощо).

Завдання самостійне опрацювання:

Самостійно опрацювати питання та надати відповідь до перевірки викладачу в Гугл клас.

Характеристика сучасних освітніх парадигм у контексті культурно-історичного досвіду та народної мудрості.

- 1) Ознайомтесь з характеристиками основних освітніх парадигм (табл. 1).
- 2) Наведіть якомога більше пов'язаних із навчанням та вихованням прикладів народної мудрості, крилатих фраз, афоризмів, думок відомих людей, зіставте їх із сучасними освітніми парадигмами, знайдіть відповідності. Зробіть висновок про домінуючу парадигму в сучасній вищій освіті України, доведіть вашу думку щодо найкращої парадигми.

Парадигма – з грецьк. *paradigma*– зразок, еталон – пануюча теорія, що покладена в основу вирішення теоретичних і практичних проблем. Сьогодні в розвитку світової освіти переважають три основні парадигми: авторитарна, технологічна і гуманістична.

Таблиця 1

Характеристики основних освітніх парадигм

Параметри освітньої діяльності	Основні освітні парадигми
--------------------------------	---------------------------

	<i>авторитарна</i>	<i>технологічна</i>	<i>гуманістична</i>
1	2	3	4
1. Основне призначення людини (світ людського буття)	пізнання навколишнього середовища	цілеспрямована зміна навколишнього середовища	пізнання і вдосконалення самого себе і навколишнього середовища в їх взаємозв'язку
2. Завдання освіти	наділення учня широким колом інформації про світ та його закони	формування певного кола вмінь і навичок творчого перетворення світу	формування вільної особистості, що здатна самостійно міркувати і приймати рішення, визначати свій життєвий шлях, вдосконалювати себе і своє оточення
3. Пріоритетні методи	природничо-наукові	методи практичної діяльності	методи самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення
4. Можливість духовного формування особистості	тільки окремо, через гуманітарну освіту	можливе і бажане в процесі діяльності (гуманітаризація освіти)	необхідне і пріоритетне (гуманізація освіти)

5. Навчання – це:	складний процес, який потребує самовідданості, значних зусиль, що окупається набутими знаннями	складний процес, який потребує самовідданості, значних зусиль, що окупається подальшою практичною діяльністю	природний процес розвитку особистості, радісний, цікавий і захоплюючий
6. Цінність у прийнятті рішення має	лише кінцевий результат		процес прийняття рішень
7. Розв'язання проблеми має	лише одне правильне рішення	безліч припустимих рішень	ті, рішення, що мають суб'єктивно значущий сенс
8. Помилка – це	провина, що вимагає суворого покарання	можливі, але не бажані	критерій істини, необхідна складова процесу навчання
9. Критерій оцінки якості прийняття рішення	тільки один – правильно/неправильно	безліч критеріїв корисності, ефективності, нешкідливості	основний критерій – реалізація вищих духовних цінностей
10. Роль етико-моральних принципів у прийнятті рішення	в них немає потреби	необхідні, бажані	є основоположними, пріоритетними
11. Педагог – це	Вчитель з великої літери, джерело знань, в спілкуванні з учнями переважає монолог	тренер, наставник, в спілкуванні з учнями переважає показ, демонстрація	організатор, фасилітатор, координатор, в спілкуванні з учнями переважає діалог
12. Тривалість навчання	жорсткі часові рамки навчання (в молоді роки)	періодичне навчання (перекваліфікація, підвищення кваліфікації)	постійне самонавчання і самовдосконалення
13. Форми і методи навчання	пояснювально-ілюстративні, репродуктивні методи, індивідуально-групове навчання	практичні, пошукові, дослідницькі методи, індивідуально-групове навчання	проблемні, пошукові, творчі методи, групове навчання
14. Умови навчання	класичні навчальні заклади й організаційні умови (аудиторії, класи)	майстерні, виробництво	атмосфера комфорту і психологічної безпеки

В рамках освітньої парадигми підготувати міні-виступ та проаналізувати переваги та недоліки навчання в рамках обраної парадигми (робота групами).

Підготовка до мікрОВікладання з питання теми (з обов'язковою презентацією).

Оберіть одну з нижчезазначених тем повідомлення. Підберіть 3-5 джерел, у яких розкривається це питання. Здійсніть попереднє ознайомлення з текстом джерел. Складіть план повідомлення. До кожного пункту плану сформулюйте 2-3 тези. До кожної тези підберіть аргументи. Загальний обсяг повідомлення має складати не більше 3 сторінок тексту. Обов'язково має бути вказана література, якою ви користувались.

За текстом повідомлення підготуйте презентацію. Подумайте над способами візуалізації головних положень. Обсяг презентації 5-7 слайдів

ТЕМА 3. Психолого-педагогічна характеристика процесу навчання у вищій школі

Семінар-дидактична гра 3. Психолого-педагогічна характеристика процесу навчання у вищій школі

I. Питання для обговорення

1. Дайте психологічну характеристику процесу навчання у виші.
2. Яка структура навчання?
3. Опишіть психологічні механізми процесу навчанняу ВНЗ
4. Охарактеризуйте зв'язок навчання, виховання та розвитку особистості.
5. Проаналізуйте дидактичні принципи навчання.
6. В чому полягає специфіка навчальної мотивації?
7. Які ви знаєте фактори, що впливають на ефективність навчання?

II. Виконання практичних завдань.

Аналіз реалізації дидактичних принципів у методиках викладання навчальних дисциплін студентам. **Результат із висновками представити викладачеві в Гугл клас.**

Встановлення відповідності між принципами навчання та правилами їх реалізації

Оберіть до **кожного** принципу навчання по 10 правил, які найбільш сприяють реалізації цього принципу навчання. **Зробіть висновки про те, наскільки ці правила реалізуються на практиці.**

Принципи навчання та їх характеристика:

1. **Принцип свідомості й активності** – дійсну сутність людини складають глибоко і самостійно осмислені знання, що набуваються шляхом інтенсивного напруження власної розумової діяльності.

2. **Принцип наочності** – навчання здійснюється успішніше, коли ґрунтується на безпосередньому спостереженні та вивченні цих предметів, явищ і подій, оскільки у більшості людей органи зору мають найбільшу чуттєвість до сприйняття інформації.

3. **Принцип систематичності і послідовності** – людина тільки тоді володіє дійсним знанням, коли в її мозку відображується чітка картина зовнішнього світу, що являє собою систему взаємопов'язаних понять.

4. **Принцип міцності** – оволодіння змістом навчання досягається не тільки при його всебічному осмисленні, але й тривалим зберіганням у пам'яті найважливіших його компонентів.

5. **Принцип науковості** – учням потрібно надавати для засвоєння тільки дійсні, перевірені наукою і практикою знання.

6. **Принцип досяжності** – досяжним для людини є лише те, що відповідає її обсягу знань, вмінь, способів мислення.

7. **Принцип зв'язку теорії з практикою.** Практика – критерій істини, джерело пізнавальної діяльності і галузь застосування результатів навчання, тому ефективність і якість навчання перевіряється, підтверджується і спрямовується практикою.

Правила реалізації принципів навчання:

1. У зв'язку з пануванням у сьогоdnішньому світі вербальної інформації, прагніть до розвитку в студентів абстрактного мислення, знайомте їх із сучасними науковими поглядами і теоріями.
2. У кінці заняття, теми обов'язково узагальніть свої думки, сформулюйте підсумки, висновки, періодично проводьте узагальнювальні заняття.
3. У методах викладання відображайте методи наукового пізнання, розвивайте мислення студентів, застосовуйте творчу, пошукову роботу в навчанні.
4. У навчанні потрібно рухатись від відомого до невідомого, від простого до складного.
5. Використовуйте в навчанні схеми і плани. Розподіляйте зміст навчального матеріалу на логічно завершені частини, послідовно їх реалізуйте, привчайте до цього студентів.
6. Враховуйте в навчанні той факт, що запам'ятовування низки предметів, поданих у зображенні (на малюнках і моделях) відбувається краще, легше і скоріше, ніж поданих у словесній формі, усній чи письмовій.
7. Використовуйте наочність не тільки як ілюстрацію, але і як самостійне джерело знань.
8. Використовуйте силу взаємонавчання студентів. Те, що говорить товариш, частіше краще і легше сприймається, ніж те, що говорить викладач.
9. Використовуйте сучасні засоби (навчальне телебачення, відео-, аудіотехніку, проектори, кодоскопи та інше) лише тоді, коли досконально ними володієте.
10. Виховуйте в студентах дидактичний підхід до предметів і явищ, що вивчаються, пояснюйте неоднозначність тлумачення багатьох наукових понять, багатоваріантність вирішення задач, різноманітність підходів і думок до вивчення тих чи інших об'єктів.
11. Враховуйте індивідуальні можливості студентів і диференціюйте завдання для різних категорій студентів.
12. Все, що можливо, слід подавати для сприйняття через почуття, а саме: те, що можна побачити – для сприйняття зором, те, що можна почути – слухом.
13. Викладач повинен бути ознайомлений з сучасними досягненнями педагогіки, психології, методики, а також тієї сфери людського досвіду, яку він викладає.
14. Доводьте практичну необхідність знань, що надаються. Знаходьте та завжди демонструйте студентам різноманітні сфери застосування змісту навчання. Постійно пов'язуйте знання з життям.
15. Допомагайте студентам оволодіти найпродуктивнішими методами навчально-пізнавальної діяльності, вчіть їх навчатися.
16. Домагайтесь від студентів структурованих усних і письмових відповідей.
17. Домагайтесь всебічного аналізу проблем, вирішення задач різними способами, частіше практикуйте творчі завдання.
18. Домагайтесь розуміння студентами кожного слова, речення, не використовуйте понять, на розкриття змісту яких ви не розраховували.
19. Домагайтесь ясного розуміння студентами цілей і задач подальшої роботи. Навчайте так, щоб студент розумів, що, навіщо і як треба робити, та ніколи механічно не виконував навчальних дій, попередньо глибоко не усвідомивши їх.

20. Прагніть до ясності свого викладу і мови: чітко і однозначно формулюйте поняття, уникайте монотонності, навчайте образно, використовуючи яскраві факти, приклади з життя і літератури.
21. Досяжність не означає легкості навчання, викладач не повинен максимально полегшувати навчання, надавши всі необхідні знання. Завдання викладача – направити студентів на самостійну роботу, пояснивши лише незрозумілі та складні моменти.
22. Дотримуйтеся фізичних норм розумової активності студентів, плануйте її спади і підйоми.
23. Економно ставтеся до пам'яті студентів – не вимагайте від них запам'ятовування малоцінної інформації, не допускайте перевантаження пам'яті.
24. Забезпечуйте послідовність між попереднім і подальшим навчанням: повторюйте і вдосконалюйте попереднє, показуйте студентам перспективи їхнього майбутнього.
25. Заохочуйте наукову роботу студентів, знайомте їх з технікою експериментальної і дослідної роботи, алгоритмами вирішення винахідницьких завдань, опрацюванням першоджерел, довідкових і архівних матеріалів.
26. Заохочуйте спроби студентів щось змінити, вдосконалити, вигадати, спробуйте впроваджувати найцінніші ідеї студентів.
27. Застерігайте студентів від переоцінювання практики і недооцінювання теорії. Постійно підкреслюйте їх взаємозв'язок.
28. Контролюйте чинники, що відволікають студентів від об'єкта навчання, як внутрішні (розпорошеність думки, заняття сторонніми справами), так і зовнішні (запізнення, порушення дисципліни).
29. Навчайте студентів думати і діяти самостійно. Не допускайте постійного підказування, переказування і копіювання. Слід якомога частіше використовувати запитання «Чому?», щоб навчити студентів віднаходити причинно-наслідкові зв'язки.
30. Навчання потребує певного напруження. Коли воно відсутнє, учні відвикають працювати на повну силу. Тому встановіть оптимальний режим навчання, щоб не затримувати сильних студентів і розвивати швидкість дії в інших.
31. Намагайтеся залучати студентів до виготовлення наочних засобів. Від цього навчальні можливості наочності збільшуються.
32. Намагайтеся, щоб зміст і способи навчання дещо випереджали можливості студентів, щоб навчання було важким, але досяжним.
33. Не допускайте хибного тлумачення наукових термінів. Використовуйте незначну їх кількість в однозначному тлумаченні, пояснюючи студентам їх сутність.
34. Не забувайте, що поняття й абстракції краще усвідомлюються, коли підкріплюються конкретними фактами, прикладами і уявленнями.
35. Не переходьте до вивчення нового, попередньо не сформувавши зацікавленості і позитивного ставлення до нього.
36. Не повинно бути жодного заняття, жодного завдання, яке б не мало практичного значення.

37. Не порушуйте систему ані в змісті, ані в засобах навчання Терміново ліквідуйте порушення або змінюйте саму систему.
38. Не пропускайте нагоди ознайомити студентів з біографіями видатних учених, їх внеском у розвиток науки.
39. Не слід вимагати від студентів запам'ятовування матеріалу, що має допоміжний характер. Краще привчити їх використовувати різні довідники, словники, енциклопедії тощо.
40. Ніколи не обмежуйтеся лише наочністю. Тільки в сукупності зі словом наочність являє собою джерело чітких і правильних уявлень про предмети і явища, що вивчаються.
41. Нічому не слід навчати, спираючись лише на авторитет, всьому треба вчити за допомогою доказів, що ґрунтуються на почутті та розумі.
42. Оскільки емоційна й образна пам'ять часто глибші за словесну, підкріплюйте абстрактну інформацію образними порівняннями і стимулюйте позитивні емоції студентів під час навчання.
43. Пам'ятайте, що під час практичної діяльності засвоюється 80–85 % знань. Тому надавайте можливість студентам відрізу ж перевірити набуті знання на практиці.
44. Пам'ятайте, що забування того, що вивчалось, є найбільшим одразу ж після вивчення, тому кількість повторювань інформації має бути зворотно пропорційною часу, що минув після її вивчення.
45. Пам'ятайте, що краще дати менше матеріалу, але досягти максимального засвоєння його студентами.
46. Пам'ятайте, що наочність – сильнодіючий засіб, який потребує уважного планування, ретельного дозування. За умов частого використання наочності може увести студентів від головного, підмінити ціль яскравим засобом.
47. Пам'ятайте, що сформована система знань – найважливіший засіб запобігання їх забування. Забуті знання швидше відтворюються в системі, аніж поза нею.
48. Запобігайте закріпленню в пам'яті неправильно сприйнятої інформації або того, що студент не зрозумів. Пам'ятайте, що надовго запам'ятовується і може бути за необхідності пригадана лише добре осмислена інформація.
49. Плануйте навчання не лише на одне заняття, а й на весь період навчально-виховного процесу.
50. Покажіть, що навчальний предмет – зменшена копія науки, практичної діяльності. Постійно використовуйте міжпредметні зв'язки.
51. Постійно розкривайте діалектичний зв'язок науки і практики. Показуйте, що наука розвивається під впливом практичних потреб, а практика вимагає наукових знань.
52. При вивченні нового і складного матеріалу спирайтеся на сильних студентів, а при повторенні, закріпленні – на слабких.
53. При застосуванні наочних засобів не обмежуйтеся спостереженням явних ознак предметів і явищ, а звертайте увагу студентів на основні, суттєві властивості.
54. Вивчайте та добре розумійте рівень підготовленості і розвитку учнів, спирайтеся на їхні можливості.

55. Використовуйте всі види і форми пізнавальної діяльності, поєднуючи їх і враховуючи вікові можливості студентів.
56. За надмірного захоплення створенням загальних уявлень студентів це стає перешкодою глибокому оволодінню знаннями, розвитку абстрактного мислення студентів.
57. При повторі навчального матеріалу не намагайтеся проводити це за тією ж схемою, що і навчання. Надайте можливість учням розглянути матеріал з різних боків, під різними кутами зору.
58. Залучайте студентів до обговорення дискусійних наукових проблем, у досяжній формі пояснюючи їх сутність.
59. Привчайте студентів до послідовної, організованої і дисциплінованої навчальної діяльності, формуйте у студентів свідоме і позитивне ставлення до праці, необхідності докладання зусиль для набуття практичних умінь і навичок.
60. Привчайте студентів перевіряти і застосовувати свої знання на практиці. Постійно використовуйте навколишній світ і як джерело знань, і як сферу їх практичного застосування.
61. Пропонуйте студентам для вирішення завдання, що мають практичне значення і належать до сфери їх інтересів.
62. Розвивайте пам'ять студентів, навчайте їх використовувати різні мнемотехнічні прийоми, що полегшують запам'ятовування.
63. Розкривайте генезу наукового знання, пояснюйте хід відкриття і пізнання того чи іншого явища.
64. Розповідайте студентам про нові сучасні технології, прогресивні методи праці, сучасні виробничі відносини.
65. Систематично інформуйте студентів про нові досягнення в науці, техніці, культурі, застосовуйте нову термінологію, пов'язуйте нові досягнення з системою знань, що формується.
66. Складайте зі студентами структурно-логічні схеми навчального матеріалу, що полегшують процес засвоєння знань.
67. Скорочуйте кількість одиниць інформації, що запам'ятовується. Студенту важко запам'ятати 10 речень, але якщо їх поділити на три абзаци, основна інформація запам'ятається краще. Взагалі, ретельно структурована інформація запам'ятовується краще.
68. Широко використовуйте аналогію, порівняння, зіставлення, протиставлення: надайте поштовх думці студента.
69. Ширше використовуйте в навчанні практичні ситуації, що вимагають від студентів самостійного бачення, виявлення, розуміння і пояснення розбіжності між фактами, що спостерігаються, та їх науковим поясненням.
70. Ширше використовуйте форми взаємоперевірки навчального матеріалу – це дозволяє позбавитись зайвого емоційного напруження, що зазвичай відчуває студент перед контролем викладачем. Це сприяє кращому повторенню навчального матеріалу.

Самостійна робота 3. Особливості реалізації дидактичних принципів у ВНЗ.

Тезаурус: Складання термінологічного словника

Термінологічний тезаурус: освітня парадигма, традиційне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання, проблемне завдання, проблемна ситуація, алгоритмізація навчання, тестування, навчальні програми, класно-урочна технологія навчання, учбовий діалог, біхевіоральний підхід, когнітивний підхід, закон наuczіння, гуманістичне навчання, розвивальне навчання.

Рекомендації щодо складання термінологічного словника

Складання термінологічного словника є видом самостійної роботи студента, що включає збір та систематизацію визначень термінів психологічної науки, які описують психологію як науку, вид діяльності, професію

У словнику зазначаються визначення термінології психології з обов'язковим посиланням на відповідні науково-теоретичні (можливо, нормативно-правові) джерела. Мають бути розкритий зміст понять, що позначаються відповідними термінами.

Рекомендується звернути увагу на проблему узгодженості термінології, що міститься в різних законодавчих актах, а також у теоретичних джерелах (бажано не користуватись словниками і енциклопедіями)

Обов'язковими є посилання на джерела, що містять вказані у словниковій статті визначення.

Рекомендується зробити узагальнюючий результат аналізу термінології, насамперед стосовно того, як змінювались підходи до визначення тих чи інших психологічних понять

ТЕМА 4. Методична система навчання у ВНЗ .

Семінар 4. «Методична система навчання у ВНЗ »

Мета: ознайомитися зі специфікою учбової діяльності, в якій особа, що навчається є не лише суб'єктом, але й об'єктом навчальної діяльності.

Методичні вказівки: здобувачам необхідно звернути увагу на те, що специфічна діяльність може вважатися учбовою лише за умови, коли певні зміни у суб'єкті є не лише результатом діяльності, а й відповідають її цілям.

Опрацювавши тему за підручником і першоджерелами, укласти термінологічний словник, опорно-логічну схему.

Підготовка презентації доповіді на семінарське заняття

1. Обговорення теоретичних питань

1. Основні концепції опанування знаннями, навичками та вміннями.
2. Поняття про методи, прийоми і засоби навчання у вищій школі.
3. Класифікація методів навчання у вищій школі.
4. Сучасні інформаційно-комунікативні технології навчання та можливості їх використання в закладах вищої освіти.
5. Інноваційні методи і засоби навчання студентів та оцінка їх ефективності.

Загальною ж метою учбової діяльності є зміни у самому здобувачі освіти

(оволодіння знаннями, навичками, культурою та соціальними нормами).

Навчальний предмет або дисципліна, які вивчає здобувач не являють собою об'єкт його діяльності, а є лише її матеріалом.

При вивченні літератури здобувачам необхідно зробити акцент на тому, що учбова діяльність – це цілісна система, яка сприймається як безліч взаємозалежних елементів, які утворюють стійку єдність.

Завдання . дискусія:

Подумайте над питаннями:

1. Дайте психологічну характеристику методів навчання.
2. Яка структура навчання?
3. Опишіть психологічні механізми процесу навчання
4. Через які методи реалізуються основні концепції опанування знаннями, навичками та вміннями?
5. Охарактеризуйте зв'язок навчання, виховання та розвитку особистості.
6. В чому полягає специфіка навчальної мотивації?
7. Які ви знаєте психологічні фактори, що впливають на ефективність методів навчання?

Самостійна робота 5. Тезаурус: Складання термінологічного словника

Термінологічний тезаурус: учбова діяльність, учіння, наuczіння, навчання, учбове завдання, учбова мета, учбові дії, спосіб дії, психологія навчання, учбова потреба, учбова мотивація, контроль, оцінювання, самооцінювання

1. Рекомендації щодо складання термінологічного словника

Складання термінологічного словника є видом самостійної роботи студента, що включає збір та систематизацію визначень термінів психологічної науки, які описують психологію як науку, вид діяльності, професію

У словнику зазначаються визначення термінології психології з обов'язковим посиланням на відповідні науково-теоретичні (можливо, нормативно-правові) джерела. Мають бути розкритий зміст понять, що позначаються відповідними термінами.

Рекомендується звернути увагу на проблему узгодженості термінології, що міститься в різних законодавчих актах, а також у теоретичних джерелах (бажано не користуватись словниками і енциклопедіями)

Обов'язковими є посилання на джерела, що містять вказані у словниковій статті визначення.

Рекомендується зробити узагальнюючий результат аналізу термінології, насамперед стосовно того, як змінювались підходи до визначення тих чи інших психологічних понять

Самостійна робота 5 (продовження).

Створення кейсів з навчальної діяльності, опрацювання дидактичного тексту.

Як створити кейс

Для створення кейсу необхідно описати конкретну ситуацію, яка містить психологічну проблему. Кейс має бути чітким, зрозумілим та містити достатньо деталей для обговорення та аналізу. Інформації має бути достатньо, щоб зробити

аналіз та запропонувати шляхи вирішення проблеми, враховуючи причини, умови й можливі наслідки. Кейс має бути реалістичним: описувати реальні ситуації, з якими стикаються психологи у своїй практиці.

Як кейс можуть бути використані:

- спеціальні тексти-ситуації, які написані ним для відпрацювання конкретних навичок чи вирішення завдань;
- тексти ситуацій, що є уривками літературних творів та відповідають проблемній ситуації, що потребує втручання;
- описи реальних ситуацій;
- відеофрагменти, що описують чи дають змогу сформулювати уявлення щодо проблемної ситуації;

Опис ситуації: Представлення обставин, у яких виникла проблема. Важливо надати контекст, включаючи час, місце, оточення та залучених осіб. При створенні кейсу важливо визначитись із діючими акторами, а також конкретизувати їх дії (опис того, що робить/не робить певна людина, а також об'єктивна й суб'єктивна складові ситуації). Кейс може бути описаний як розповідь від імені автора. Має бути достатньо інформації, щоб ті, хто працює з кейсом, змогли визначити суть ситуації та особливості середовища, де відбувалась подія. Іноді доречно надати додаткову інформацію, яка може стосуватись успішності, складу родини, вікових особливостей та соціального становлення.

Опис проблеми: Чітке формулювання психологічної проблеми, яка виникла в описаній ситуації. Наприклад, конфлікт між членами родини, труднощі у спілкуванні, емоційні розлади, тощо. При складанні кейсу обов'язково слід чітко розуміти, що саме має бути досягнуто в результаті аналізу та розв'язання кейсу. Наприклад, знайти способи покращення комунікації, подолати негативні емоції, знайти шляхи вирішення конфлікту.

Дидактичний текст

Опрацюйте нижчеподаний дидактичний текст, склавши допоміжну таблицю класифікацій методів навчання. Порівняйте наведені класифікації. Зробіть висновки про доцільність їх використання у педагогічному процесі.

Класифікація методів навчання

Питання про вибір методів проведення навчальних занять має як теоретичний, так і практичний характер. У його вирішенні викладачеві, вчителю необхідно виявити максимум самостійності, бо ніяких «методичних вказівок» «зверху» давати недоцільно (В. І. Загвязинський). Це пояснюється тим, що існує розмаїття конкретних навчальних ситуацій (зовнішніх умов) та розмаїття індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів навчальної діяльності (внутрішніх умов).

Спеціалісти-дослідники налічують безліч методів навчання: розповідь, бесіда, робота з книгою, демонстрації, вправи, самостійна робота, дидактична гра, диспут, метод конкретних ситуацій та інше. Але кожен метод в конкретних навчальних ситуаціях реалізується у своєрідних сполученнях декількох прийомів (способів). Прийом (спосіб) найчастіше визначається як складова або різновид методу. Наприклад, метод розповіді, в залежності від цільового

призначення та способів його реалізації, може використовуватися при описі, поясненні, доказі, елементах драматизації.

Як багатовимірне утворення методи навчання мають багато сторін та ознак. У зв'язку з цим існує *безліч класифікацій методів навчання*, у які вони об'єднуються на основі однієї або декількох загальних ознак. При цьому виникає справедливе питання – наскільки доцільна та чи інша класифікація. Лише ту класифікацію можна визначити доцільною, яка узгоджується з практикою навчання та слугує основою для її оптимізації (І. П. Підласий).

Розглянемо суть і особливості найбільш обґрунтованих класифікацій методів навчання.

1. *Традиційна класифікація методів навчання*, витoki якої беруть початок з давніх філософських та педагогічних систем – адаптована для нинішніх умов.

За загальні ознаки беруться *джерела знань*: практика, наочність, слово. В ході культурно-освітнього розвитку приєднується ще одна ознака – книга, а в останні десятиріччя – потужні електронні джерела інформації – «відео» в сполученні з сучасними комп'ютерними системами. Цю класифікацію можна зобразити у вигляді таблиці.

2. *Класифікація методів за етапами процесу навчання* (М.А.Данилов, Б.П.Йосипов). Загальною ознакою виступають послідовні етапи, через які проходить процес навчання.

Автори виділили такі методи навчання:

- методи набуття знань;
- методи формування умінь та навичок;
- методи застосування знань на практиці;
- методи перевірки і оцінки знань, умінь, навичок.

3. *Класифікація методів за рівнями пізнавальної діяльності* (І. Я. Лернер, М. Н. Скаткін):

- пояснювально-ілюстративні;
- інформаційно-рецептивні;
- репродуктивні;
- проблемний виклад матеріалу;
- частково-пошукові (евристичні);
- дослідницькі.

З цієї класифікації методів навчання випливає, що пізнавальна діяльність, організована викладачем, може характеризуватися низьким рівнем розумової активності (при використанні репродуктивних методів навчання) і високим рівнем розумової діяльності (при використанні проблемних, частково-пошукових і дослідницьких методів навчання).

Розглянемо суть виділених в даній класифікації методів.

Суть інформаційно-рецептивного методу виявляється в таких характерних для нього ознаках:

- 1) знання учням надаються у «готовому» вигляді;
- 2) вчитель організовує різними способами сприйняття цих знань;
- 3) учні сприймають та осмислюють знання, закріплюють їх у своїй пам'яті.

При рецепції використовуються всі джерела інформації (слово, наочність), логіка викладу може здійснюватися як індуктивним, так і дедуктивним шляхом. Управління навчанням обмежується організацією сприйняття знань.

У репродуктивному методі виділяються такі ознаки:

- 1) знання учнями пропонуються в «готовому» вигляді;
- 2) вчитель не тільки повідомляє знання, але й пояснює їх;
- 3) учні свідомо засвоюють знання, розуміють, запам'ятовують та відтворюють їх; критерієм засвоєння знань виступає правильне відтворення(репродукування) знань;
- 4) міцність засвоєння знань забезпечується багаторазовим повторенням знань.

Взагалі людська діяльність може бути репродуктивною, виконавчою і творчою. Репродуктивна діяльність передуює творчій, тому відмовлятися від неї зовсім не можна, як і понад міру захоплюватися. Важливо оптимально співвідносити репродуктивні та інші методи навчання.

Метод проблемного викладу є перехідним від виконавчої до творчої діяльності. На певному етапі навчання створюються проблемні ситуації, задачі, які вирішуються в сумісній діяльності учнів, вчителя.

Суть частково-пошукового методу виявляється в таких його характеристиках:

- 1) знання учням не пропонуються в «готовому» вигляді, їх треба добувати самостійно;
- 2) вчитель організовує не повідомлення або виклад знань, а пошук нових знань за допомогою різноманітних засобів;
- 3) учні під керівництвом вчителя самостійно розмірковують, вирішують пізнавальні задачі, створюють і вирішують проблемні ситуації, аналізують, порівнюють, узагальнюють, роблять висновки. Цей метод отримав назву частково-пошукового, тому що учні не завжди можуть самостійно вирішити складну навчальну проблему від початку і до кінця. Частину знань повідомляє вчитель, частину – учні самостійно здобувають, відповідаючи на поставлені питання або вирішуючи проблемні задачі. Однією із модифікацій даного методу є евристична бесіда.

Суть дослідницького методу навчання полягає в тому, що:

- вчитель разом з учнями визначають навчальну проблему;
- знання учням не повідомляються; учні самостійно здобувають їх у процесі дослідження проблеми, порівняння отриманих результатів; учні самі визначають засоби, способи досягнення результатів;
- навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, супроводжується стійким інтересом, натхненністю (як учнів, так і вчителів); отримані знання відзначаються глибиною, міцністю, дієвістю.

За схемою Н. В. Басової проблема постає на зіткненні відомого (наукового знання) і невідомого, а не на рівні суб'єктивного і наукового знання (рис. 5).

Таким чином, дослідницький метод передбачає творче засвоєння знань, розуміння категорії проблеми. Часто учні чи студенти відносять до проблеми

питання на рівні суб'єктивного знання. Тому необхідно визначити, які питання відносяться до проблеми, а які ні.

Застосування дослідницького методу потребує відповідної підготовки учнів та високого рівня педагогічної компетентності вчителя чи викладача.

4. Деякі вчені-дослідники розробили бінарні (М. І. Махмутов) та полінарні (В.Ф.Паламарчук, В.І.Паламарчук) класифікації методів навчання, які базуються на декількох ознаках. Наприклад, бінарна класифікація М.І.Махмутова побудована на сполученні методів викладання та методів учіння.

5. Класифікація німецького дидакта Л.Клінберга виділяє методи навчання у сполученні з формами співробітництва під час процесу навчання:

- монологічні методи (лекція, розповідь, демонстрація);
- діалогічні методи (бесіда, дискусія);
- форми співробітництва (індивідуальні, групові, фронтальні, колективні).

6. Організаційна класифікація Ю.К.Бабанського. В ній виділяються три великі групи методів навчання:

- методи організації і проведення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

7 Класифікація методів навчання за навчальними цілями (В. А. Козаков), у якій рівням абстракції навчальних цілей (загальні, орієнтовні, операціоналізовані) відповідають види, типи, способи методів навчання (табл. 2).

Всі методи навчання можна розподілити на дві групи, залежно від рівня активності учнів у навчальній діяльності:

Пасивні – це ті методи навчання, при яких учні або студенти тільки слухають та дивляться (розповідь, лекція, пояснення, демонстрація).

Активні – це ті методи, при яких учні чи студенти самостійно, активно включаються у навчально-пізнавальну діяльність, які спираються не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, а насамперед на творче, продуктивне мислення.

До активних методів навчання можна віднести:

- ігри (сюжетно-рольові, ділові, дидактичні);
- метод конкретних ситуацій (кейс-метод);
- «мозкова атака»;
- метод дискусії;
- метод «малих груп».

Всі активні методи навчання тісно взаємопов'язані з активними формами навчання та разом утворюють технологію активного навчання. Щоб краще зрозуміти суть та функції активних методів навчання, доцільно розглянути класифікацію технологій активного навчання (Д.В.Чернилевський, Н.В.Борисова).

В основу цієї класифікації автори поклали дві ознаки: наявність моделі (предмету або процесу діяльності) та наявність ролей (характер спілкування суб'єктів навчальної діяльності).

Неімітаційні технології даної класифікації не передбачають моделювання явища чи процесу, які вивчаються, активність тут досягається за рахунок використання проблемних лекцій, семінарів-дискусій з «мозковою атакою» чи без неї.

Імітаційні технології – в основі них лежить імітаційно-ігрове моделювання, тобто відтворення в умовах навчання процесів, які відбуваються в реальних конкретних ситуаціях.

У центрі класифікації знаходиться дидактична гра як найбільш складна технологія активного навчання: вона акумулює в собі елементи різних форм і методів навчання, має найбільш гнучку структуру, не обмежується вибором об'єктів імітацій, передбачає виникнення спонтанних ситуацій (Д.В.Чернилевський).

ТЕМА 5. Психолого-педагогічна характеристика процесу виховання у ВНЗ

Семінарське заняття 5. Психолого-педагогічна характеристика процесу виховання у ВНЗ

Мета: засвоїти, що виховання як процес з психологічної точки зору підпорядковується певним закономірностям та здійснюється на основі певних принципів, що залежать від особливостей розвитку студентів.

Методичні вказівки: здобувачам необхідно звернути увагу на те, що педагогу для досягнення позитивного результату у вихованні необхідна взаємодія принципів прямого та опосередкованого впливу, довгострокової дії на свідомість та звичну поведінку шляхом цілеспрямованого та духовного насичення всіх областей життєдіяльності здобувачів для гармонійного та всебічного розвитку особистості студента. На виховання особистості студента має значний вплив соціальних інститутів, зокрема, родини, закладу освіти, однолітків, засобів масової інформації тощо.

І Питання для обговорення

1. Визначити сутність основних напрямів виховання молоді.
 2. Класифікація методів виховання у ВНЗ.
 3. Педагогічні умови ефективності методів виховання у роботі зі студентами.
- Які ви знаєте сучасні підходи до визначення виховання, його закономірностей?
 - Дайте визначення терміну особистість, суб'єкт, індивід.
 - Якою є мета, принципи, форми і методи виховного впливу?
 - Чому вчинок вважається одиницею моральної поведінки?

Виконання практичних завдань (робота в малих групах)

Контрольні запитання до семінару 5:

1. Які основні функції вирішує виховання? Надайте їм характеристику.
2. В чому схожість та різниця між навчанням та вихованням?
3. Якій з напрямів виховання є головним і чому?
4. З-поміж наведених нижче відповідей оберіть правильну/і, обґрунтувавши їх :

Що слід розуміти під методом виховання?

- 1) Методи виховання – це шляхи досягнення поставленої мети.
 - 2) Методи виховання – це сукупність прийомів та способів роботи вихователя, за допомогою яких він впливає на вихованців.
 - 3) Методи виховання – це способи впливу на свідомість, підсвідомість, емоції, почуття, волю і поведінку вихованців з метою формування у них запланованих якостей.
 - 4) Методи виховання – це способи та прийоми спільної взаємозв'язаної діяльності вихователів і вихованців, яка спрямована на оволодіння духовними знаннями, навичками та вміннями, нормами та правилами вихованої поведінки, різнобічний і гармонійний розвиток особистості вихованця, формування у нього загальнолюдських, національних і професійних якостей, що визначені цілями виховання та необхідні для повноцінної життєдіяльності.
 - 5) Методи виховання – це інструмент, за допомогою якого можна «доторкнутися» до особистості.
5. Обґрунтуйте педагогічні поняття «метод виховання», «прийом виховання», «засіб виховання».
 6. Визначити основні педагогічні умови ефективності методів переконання, заохочення та покарання.

Самостійна робота 5. Завдання: підготовка тез для участі в науково-практичній конференції з подальшим обговоренням на семінарському занятті
Зміст виховання, основні напрями виховання студентської молоді.

Тези (від thesis - положення, твердження) - це коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, **положення наукової доповіді, повідомлення, статті** або іншої наукової праці.

Тези доповіді - це опубліковані на початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що **містять виклад основних аспектів наукової 'доповіді**.

Обсяг тез може бути в межах **2-3 сторінки** машинописного тексту через 1,5-2 інтервали.

Алгоритм тези можна подати так: **теза - обґрунтування - доказ - аргумент – результат - перспектива**.

Тези доповіді, будь-якої наукової публікації оформляють згідно до вимог:

- у правому верхньому куті розміщують прізвище автора та його ініціали та доповнюють відомостями про нього;
- назва тез доповіді коротко відображає головну ідею, думку, положення

(2 - 5 слів);

- послідовність викладу змісту може бути наступна: **актуальність**, проблеми; **стан** розробки проблеми в науці і практиці; основна **ідея**, **положення**, **висновки** дослідження; основні **результати** та їх практичне значення. В тезах зазвичай не використовують цитати, цифровий матеріал.

Формулювання кожної тези починається з нового рядка, кожна теза має самостійну думку, висловлену в одному або кількох реченнях.

Індивідуальне завдання до семінару 5.

1.Визначити сутність основних напрямів виховання молоді та як вони реалізуються у ВНЗ:

- професійне;
- моральне;
- розумове;
- естетичне;
- правове;
- фізичне.

2. Який основний напрям виховання студента та чому Ви так вважаєте ?

3. Визначити педагогічні умови ефективності методів виховання у роботі зі студентами.

5. Якій метод виховання є головним в вихованні і чому ?

Відповідь на запитання пред'явити викладачу для перевірки в Гугл класі.

ТЕМА 6. Психолого-педагогічна культура викладача ВНЗ

Семінар 6. «Психолого-педагогічна культура викладача ВНЗ »

1. Питання для обговорення

1. Зміст та основні компоненти психолого-педагогічної культури викладача.
2. Педагогічна спрямованість, професійна компетентність, психолого-педагогічні здібності, педагогічна техніка.
3. Структура психолого-педагогічної майстерності викладача.
4. Поняття про педагогічний такт та психолого-педагогічну ерудицію.

Самостійна робота 6. Визначити основні шляхи формування психолого-педагогічної культури.

Структура психолого-педагогічної майстерності викладача.

Проблемні питання до семінару 6.

- В чому суть психолого-педагогічної діяльності викладача?
- Опишіть безпосередні функціональні обов'язки педагога та охарактеризуйте їх.
- Надайте визначення педагогічної культури педагога й характеристику її

основних компонентів. Які показники педагогічної культури є важливішими?

- Які складові педагогічної майстерності, на Вашу думку, є основними?
- Які педагогічні помилки Ви помітили в період навчання в бакалавріаті у своїх педагогів? У якій спосіб вони намагалися їх подалати?

4. Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача

4.1. Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Формою підсумкового контролю за навчальною дисципліною є залік.

Контрольні заходи включають поточний контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і за результатами виконання завдань самостійної роботи. Передбачені такі види контрольних заходів: усна співбесіда під час семінарських ц занять, усний захист повідомлень за темою семінарського заняття, виконання тестових завдань, перевірка письмового звіту за результатами виконання письмових завдань.

Здобувачу, який **не набрав прохідного мінімуму (60 балів)** з навчальної дисципліни - отримує незадовільну оцінку і вважається таким, що має академічну заборгованість.

4.2. Методи контролю та оцінювання

усне опитування

перевірка письмових робіт

захист доповідей до семінару, презентацій, есе

метод програмованого контролю: тестовий контроль

4.3. Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих форм здобуття освіти та видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання захисту доповідей, есе, рефератів на семінарському занятті:

3 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання.

2 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, може не вистачати аргументації в поясненнях. Допускаються несуттєві неточності.

1 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом. Має суттєві помилки у відповіді.

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 1,5

Критерії оцінювання доповнення / участі в дискусіях:

2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює

обговорення теми;

*1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.
Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 2*

Критерії оцінювання презентації, доповідей, есе, рефератів

Презентація, доповідь, есе, рефераті - це наочне представлення результатів самостійної роботи здобувача з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо. Мета презентації – набуття здобувачем навичок з аналізу інформації та наочного представлення результатів дослідження. Критерії оцінювання наведені у таблиці

Таблиця

Критерії оцінювання презентації, доповіді, есе, реферату

Кількість балів	Мета	Висновки	Ключові положення	Структура
3 бали	Всі частини пов'язані з метою і предметом дослідження та містять важливі твердження за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Матеріал має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Дослідження надає інформацію в логічній послідовності і завершується викладенням важливих моментів дослідження
2 бали	Матеріал містить важливі твердження за темою дослідження, але містить не відповідну темі інформацію	Деякі висновки є недостатньо обґрунтованими	Дослідження має в основі декілька ключових положень, однак вони перевантажені інформацією	Дослідження має певну непослідовність викладу теми дослідження
1 бал	Матеріал має опосередковане відношення до теми дослідження	Висновки є нелогічними або недостатньо обґрунтованими	У ключових положеннях відчувається нестача інформації, що необхідна для поточення висновків	Дослідження має непослідовність у викладі теми

Для здобувачів заочної форми навчання при розрахунку використовується коефіцієнт 2

Критерії оцінювання практичних завдань:

2 бали - здобувач у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано

його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову, додаткову літературу та інформаційні ресурси, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження;

1,5 бали - здобувач у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності;

1 бали - в цілому володіє матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну літературу, наявні суттєві неточності;

0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповідях чи в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань самостійної роботи.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів **підсумкового (семестрового) контролю**, є такі:

- виконання всіх *видів навчальної роботи*, що передбачені програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер *знань* навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних джерелах, вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- *характер відповідей* на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння *застосовувати* теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати *достовірність* одержаних результатів

4.4. Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за видами діяльності (денна форма навчання) :

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Робота на семінарському занятті	3	6	18	Залік
Захист доповідей, есе,	3	6	18	

рефератів на семінарському занятті				
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	
Розв'язання практичних завдань	2	6	12	
Тестування	22	1	22	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $18+18+30+12+22 = 100$				

Розподіл балів за видами діяльності (заочна форма навчання) :

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів за семестр	Форма контролю
Робота на семінарському занятті	6	3	18	Залік
Захист доповідей, есе, рефератів на семінарському занятті	2	3	6	
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	
Розв'язання практичних завдань	2	3	6	
Тестування	2	20	40	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік : $18+6+30+6+40 = 100$				

4.5. Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки	
		для заліку	
A	90 - 100 балів	«зараховано»/«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками

B	80 - 89 балів		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів		Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«не за- рахован о»/ «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

Основна література

1. Виноградова В.Є., Юрченко В.І. Психологія вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти: навч. посіб. / Вікторія Євгенівна Виноградова, Віктор Іванович Юрченко. – 2-е вид. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 296 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
3. Дуткевич Т. В. Психологія вищої школи (курс лекцій) : навч.-метод.посіб. / Т. В. Дуткевич, Н. П. Максимчук. – Кам'янець-Подільський : Буйницький О.А., 2011. – 224 с.
4. Задорожна-Княгницька Л. В., Нетреба М. М., Бодик О. П. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2022. 296 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Знання, 2019. 486 с.
6. Мухіна Г. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навчально-методичний посібник. Київ : Дакор, 2020. 178 с.
7. Руснак І.С. Педагогіка і психологія вищої школи: навчально-методичний посібник / І.С. Руснак, М.Г. Іванчук. 2-ге вид., доп. Чернівці : Букрек, 2019. 176 с.
8. Федоренко О. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 240 с.

9. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2020. 456 с.

Додаткова література

1. Андрущенко В. П. Освіта в пошуках нових стратегій мислення : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 512 с.
2. Вантажнікова Л. М. Психологія вищої школи : навч. посіб. Київ : Каравела, 2021. 280 с.
3. Вітвицька С. С. Педагогіка вищої школи : практикум. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 220 с.
4. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : СПД Богданова А. М., 2018. 376 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2030 року. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2021. 44 с.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
7. Пузирьов Є. В., Копилова С.В. Психолого-педагогічний умови розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців інтерактивними методами навчання. *Вчені записки Таврійського Національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*, 2025. Т.36 (75) № 6. С.150-156.
8. Пузирьов Є.В. Методи виховного впливу на особистість у кризовому стані. Теоретичні та практичні аспекти соціально-психологічного супроводу особистості в умовах кризи : монографія / О. В. Дробот, І. М. Біла, О. В. Костюченко та ін. ; за наук. ред. проф. О. В. Дробот. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023..С. 275-297
9. Сисоєва С. О. Освітні реформи: освітологічний контекст : монографія. Київ : Едельвейс, 2021. 368 с.
10. Тадеуш О. М. Педагогіка і психологія вищої школи. Педагогіка : навч.-метод. матеріали. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2023. 95 с.

Інформаційні ресурси.

1. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про вищу освіту». – [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Інститут психології імені Г.С. Костюка. Національної Академії педагогічних наук України. Режим доступу: <http://psychology-naes-ua.institute/>

ДОДАТКИ

Індивідуальні завдання.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи»: реферати, доповіді, есе та інші види індивідуальних завдань, запропонованих викладачем, сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань. Індивідуальні завдання (ІЗ) з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи» виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача на основі вільного вибору теми завдання. ІЗ охоплює усі основні теми дисципліни. При виконанні та оформленні ІЗ студент може використати комп'ютерну техніку, інформацію з Інтернету, статистичний, довідковий та інші необхідні матеріали.

Завдання: підготувати реферат з теми.

Реферат – детальний теоретичний огляд обраної теми, представлений у вигляді доповіді з дотриманням структури.

Для успішного представлення теми у вигляді реферату необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

- Підібрати та опрацювати підбрану літературу з теми.
- Скласти план реферату.
- Систематизувати опрацьований матеріал відповідно до плану.
- Надати власний критичний аналіз та зробити висновки.
- Оформити реферат за наступною структурою: титульний аркуш, зміст, вступ, основний зміст, висновки, список використаних джерел, додатки (за наявності).

На титульному аркуші повинні бути зазначенні: назва ЗВО, факультету та кафедри, на якій виконано роботу, прізвище, ім'я та по батькові студента, курс і група, назва і вид роботи (реферат), дані викладача, місто і рік виконання роботи.

Зміст повинен містити перелік всіх без винятку заголовків роботи із зазначенням сторінок.

У вступі повинно бути висвітлене обґрунтування вибору теми, зокрема: актуальність, об'єкт, предмет реферату, сучасні підходи до розв'язання проблеми; наявність різних точок зору; мета і значущість теми.

У основному змісті повинно бути висвітлено: сутність проблеми або виклад об'єктивних наукових відомостей; критичний огляд літератури; висновки.

У списку використаних джерел повинен бути наданий перелік використаної літератури в алфавітному порядку з повним бібліографічним описом джерел та нумерацією. При цьому в нього включається лише та література, на яку було зроблено посилання в тексті або витримки, з якої вони цитувалися. Список використаних джерел має бути оформлений згідно ДСТУ 8302:2015.

У додатки включається другорядний матеріал, наприклад анкети, великі схеми, таблиці тощо

- Обсяг реферату – 15-20 сторінок формату А4.
- Шрифт Times New Roman, кегль 14, міжстроковий інтервал – 1,5, всі поля – 2 см

Тематика рефератів студентів:

1. Шляхи підвищення ефективності педагогічного процесу у вищій школі.
2. Активізація пізнавальної діяльності студентів як проблема та головне завдання вузівської педагогіки.
3. Порівняльний аналіз рейтингових систем оцінки рівнів підготовки студентів.
4. Психолого-педагогічні особливості використання технічних засобів навчання у вищій школі.
5. Дидактичні вимоги та принципи розробки електронних підручників.
6. Дидактичні проблеми тестового контролю у вищій школі.
7. Наука і освіта: проблеми інтеграції.
8. Естетичне виховання у університеті.
9. Основні ідеї та принципи інноваційного навчання у вищій школі.
10. Характеристика основних компонентів педагогічної майстерності викладача.
11. Шляхи підвищення активності студентів у навчанні.
12. Психолого-педагогічні проблеми спілкування викладача та студента.
13. Основні компетентності викладача університету.
14. Сутність та психологічні основи педагогічного такту.
15. Основні завдання соціально-гуманітарної складової освіти у вищій школі.
16. Педагогіка співробітництва – основа гуманізації навчально-виховного процесу вищої школи.
17. Психолого-педагогічні проблеми формування творчої особистості у вищій школі.
18. Дидактичні основи дистанційної технології навчання студентів.
19. Сучасні проблеми гуманізації вищої освіти та виховання студентів.
20. Проблеми та методи формування навчальної мотивації студентів.
21. Шляхи реалізації основних принципів навчання та виховання у вищій школі.
22. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів як проблема вищої школи.
23. Шляхи розвитку творчої самостійності студентів у навчанні.
24. Студентське самоврядування як чинник підвищення якості освіти.
25. Порівняльний аналіз систем вищої освіти розвинутих країн.
26. Шляхи впровадження принципу єдності колективного та індивідуального у вищій школі.
27. Принцип науковості як головний чинник вищої школи.
28. Шляхи впровадження дидактичного принципу свідомості та активності у вищій школі.
29. Системно-діяльнісний підхід у навчанні. Шляхи реалізації у вищій школі.
30. Дидактичні принципи побудови ділової гри.
31. Проблеми та шляхи демократизації вищої школи в Україні.
32. Роль особистості викладача у вихованні студентства.
33. Завдання та проблеми європейської інтеграції вищої освіти.
34. Дидактичні принципи і правила технології особистісно-орієнтованого навчання.
35. Основні цілі, завдання та принципи педагогічного контролю.
36. Проблеми якості вищої освіти та шляхи їх вирішення.
37. Викладач-куратор у сучасному навчально-виховному процесі.
38. Самоврядування як засіб виховання студентської молоді.
39. Формування психолого-педагогічної компетентності викладача.
40. Комплексний підхід до процесу виховання студентів у ВНЗ.

41. Основні напрями вдосконалення виховної роботи у ВНЗ.
42. Характеристика методів навчання у вищій школі.
43. Технологія проблемного навчання у ВНЗ.
44. Інтерактивні методи навчання у вищій школі.
45. Педагогічні інновації у вищих навчальних закладах.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА САМОКОНТРОЛЮ

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Педагогіка вищої школи - це:

- а) особлива сфера суспільної діяльності з виховання студентів, складовими частинами якої є освіта та навчання;
- б) наука про підготовку студентів до професійної діяльності ;
- в) цілеспрямований та організований процес формування особистості студента;
- г) наука про закономірності навчання, виховання та розвитку студентів;

2. Основні педагогічні категорії:

- а) загальна педагогіка, історія педагогіки, методики вивчення окремих дисциплін;
- б) народна педагогіка, духовна педагогіка, світська педагогіка;
- в) навчання, виховання, освіта, розвиток;
- г) викладання, учіння, освіта, навчання .

3. Предметом педагогіки вищої школи є:

- а) підготовка студентів до професійної діяльності ;
- б) розробка правил, рекомендацій щодо реалізації виховання студентів;
- в) засвоєння студентом соціально-культурного досвіду людства;
- г) закономірності цілеспрямованого розвитку і формування особистості студента в умовах його навчання, виховання й освіти.

4. Навчання - це:

- а) цілеспрямована взаємодія викладача й студентів , у процесі якої засвоюються знання, формуються вміння та навички;
- б) передача студентам знань, умінь і навичок;
- в) передача знань, умінь і навичок від одного покоління до іншого;
- г) процес засвоєння знання, навичок та умінь студентами.

5. Виховання (у вузькому значенні) - це:

- а) спеціально організований педагогічний процес, у ході якого здійснюється цілеспрямований вплив на особистість студента із метою формування певних якостей;
- б) передача знань про норми та правила поведінки людей;
- в) передача студентам культурно-історичного досвіду народу;
- г) процес формування особистості студента .

6. Освіта - це:

- а) процес засвоєння знань, умінь, навичок студентами;
- б) формування моральних якостей особистості студента;
- в) процес і результат оволодіння системою наукових знань, умінь і навичок, формування на їх основі світогляду, моральних якостей особистості, розвитку її творчих сил і здібностей студента;
- г) цілеспрямований та організований процес формування всебічно розвиненої особистості студента.

7. Складові частини виховання - це:

- а) розумове, фізичне, професійне , правове, моральне, естетичне виховання студентів;
- б) демократизація та гуманізація виховання студентів;
- в) розвиток естетичних почуттів, формування професійних навичок студентів;

г) почуття, емоції, свідомість, навички поведінки студента .

8. Більш змістовно методи виховання — це:

- а) шляхи досягнення поставленої мети виховання;
- б) сукупність прийомів впливу викладача на студентів;
- в) способи впливу на свідомість, волю, почуття, поведінку особистості студента з метою прищеплення відповідних якостей.

9. Болонський процес — це:

- а) масштабна національна стратегія науково-технічного розвитку;
- б) створення єдиного освітнього простору в Європі;
- в) розширення самостійності освітніх закладів.

10. Дидактика — це:

- а) наука про закономірності формування особистості студента;
- б) галузь педагогіки, яка розробляє теорію освіти і навчання студента;
- в) частина педагогіки, що вивчає теорію навчання студентів;
- г) це теорія виховання студентів.

11. Педагогічний процес — це:

- а) сукупність навчальних занять та різних форм виховної роботи у ВНЗ;
- б) навчально-виховний процес;
- в) динамічна взаємодія викладача й студентів , спрямована на формування особистості студента .

12. В гуманістичній парадигмі педагог - це:

- а) педагог з великої літери, джерело знань, в спілкуванні зі студентами переважає монолог;
- б) тренер, наставник, в спілкуванні зі студентами переважає показ, демонстрація;
- в) організатор, фасилітатор , координатор, в спілкуванні зі студентами переважає діалог.

13. Ряд внутрішньо пов'язаних, послідовних і прогресивних змін, що характеризують рух людини від нижчих до вищих рівнів її життєдіяльності:

- а) виховання;
- б) освіта;
- в) розвиток;
- г) навчання.

14. Вищим рівнем опанування знань є:

- а) знання - “копії”;
- б) знання - “трансформації”;
- в) знання - “вміння”;
- г) знання - “знайомства”.

15. До методів усвідомлення цінностей суспільства належать:

- а) взаємне інформування ;
- б) переконання;
- б) контроль ;
- в) заохочення.

Питання до заліку

1. Сформулюйте основні цілі та зробіть аналіз основних напрямів реформування вищої освіти в Україні.
2. Сформулюйте основні цілі та ідеї Болонського процесу.
3. Обґрунтуйте основні закономірності та протиріччя педагогічного процесу.
4. Надайте характеристику основним освітнім парадигмам.
5. Типи ВНЗ в Україні. Дайте визначення різних типів ВНЗ.
6. Розкрийте сутність понять: знання, навички та уміння. Поясніть їх діалектичний зв'язок та особливості формування навичок та умінь.
7. Розкрийте зміст понять: форми і методи навчання, методика, форми організації навчального процесу, засоби навчання, дидактичні засоби.
8. Психологічна сутність пізнавальної діяльності. Завдання викладача щодо підвищення її ефективності.
9. Основні етапи педагогічного процесу, їх цілі та результат, основні завдання викладача на цих етапах.
10. Розкрийте сутність різних рівнів викладання і засвоєння навчального матеріалу. Завдання викладача на кожному рівні.
11. Взаємозв'язок законів, принципів та правил дидактики. Сформулюйте основний закон дидактики. Які практичні висновки випливають з нього?
12. Мотивація навчання. Обґрунтуйте завдання викладача та методи управління мотивацією студентів.
13. Основні дидактичні завдання лекції. Переваги та недоліки лекційного метода. Обґрунтуйте шляхи усунення цих недоліків.
14. Основні дидактичні вимоги до змісту і структури лекції. Завдання викладача щодо забезпечення цих вимог.
15. Призначення та особливості різних типів лекцій. Розкрийте принципи побудови проблемної лекції.
16. Дайте визначення семінарського заняття. Дидактичні завдання різних типів семінарських занять та особливості їх проведення. Розкрийте завдання викладачів на цих заняттях.
17. Цілі та завдання контролю якості навчання. Зробіть аналіз основних факторів, що впливають на якість навчання.
18. Розкрийте основні вимоги до системи контролю якості навчання, обґрунтуйте шляхи їх забезпечення.
19. Основні види контролю, обґрунтуйте їх цілі, функції та завдання.
20. Проаналізуйте переваги та недоліки різних форм контролю якості підготовки студентів.
21. Розкрийте сутність основних вимог до контрольних завдань, обґрунтуйте шляхи їх забезпечення.
22. Обґрунтуйте шляхи до вибору складності, трудомісткості та тривалості контролю.
23. Дайте визначення поняттю «технологія навчання». Розкрийте структуру та принципи нових технологій навчання.
24. Сформулюйте сутність та основні положення деяких нових педагогічних технологій (особистісно-орієнтована педагогічна технологія, технологія розвиваючого навчання, технологія формування творчої особистості, технологія навчання як дослідження, технологія проблемного навчання,

технологія контекстного навчання тощо).

25. Сформулюйте цілі та завдання рейтингової системи оцінки успішності навчання. Зробіть порівняльний аналіз варіантів рейтингових систем оцінки успішності навчання.
26. Сутність модульної технології навчання, її переваги та умови впровадження.
27. Основні принципи побудови навчальної гри. Розкрийте основні ознаки різних видів ігрових методів навчання.
28. Обґрунтуйте основні принципи дистанційної освіти та навчання.
29. Види та рівні педагогічного спілкування. Розкрийте сутність емоційно творчого аспекту педагогічного спілкування.
30. Обсяг, інтенсивність та зміст спілкування викладача зі студентами.
31. Сутність та структура педагогічного такту. Методи розв'язання педагогічних конфліктів.
32. Розкрийте сутність процесу виховання у вищій школі.
33. Сутність основних напрямів виховання студентської молоді.
34. Опишіть основні методи та форми виховання у вищому навчальному закладі.
35. Визначте зміст методики виховної роботи куратора в академічній групі.